

Plattelandstoerisme is meer dan kamperen bij de boer

“Toerisme is de Viagra van het platteland”. Zo luidt een van de stellingen bij het proefschrift van Renze Brouwer¹. Met deze stelling duidt hij op het belang dat aan toerisme als ‘nieuwe economische drager’ wordt gehecht. Toerisme wordt gezien als een belangrijk alternatief voor de landbouw en ontwikkeling ervan wordt gestimuleerd via ‘plattelandsvernieuwing’. In mijn proefschrift analyseer ik onder andere de rol van toerisme binnen de processen van plattelandsvernieuwing in Europa.

Janine Caalders

BUITEN, bureau voor Economie &

Omgeving

janine.caalders@bureaubuiten.nl

Foto

Frans Bethé

Uit mijn onderzoek blijkt dat de inbreng van de toeristische sector in plattelandsvernieuwingsprocessen beperkt is. In de planvorming worden prioriteiten vaak gesteld vanuit agrarische (agritoeerisme) of infrastructurele (fietspaden) hoek. Dit hangt samen met het gebrek aan organisatie binnen de toeristische sector, het feit dat het toeristisch product door de sector nog teveel wordt gezien als iets dat binnen de hekken van recreatiebedrijven tot stand komt én met het feit dat in plattelandsvernieuwingsprocessen vooral aandacht is voor de positie van de landbouw.

Weinig aandacht voor ‘rode’ thema’s

Het is merkwaardig dat toerisme, waarvan het strategisch belang wijd en zijd wordt beleden, niet méér beleidsaandacht krijgt. Er lijkt sprake van een vicieuze cirkel van weinig beleidsaandacht, gebrekkige belangenvertegenwoordiging en institutionalisering, en daarmee weinig mogelijkheden om beleidsaandacht te trekken. Tegelijkertijd is er wel sprake van steeds meer toeristische ontwikkelingen in plattelandsgebieden, maar die voltrekken zich buiten de invloedssfeer van plattelandsvernieuwingsprocessen. Dit geldt vooral voor grootschalige toeristische en ‘leisure’ ontwikkelingen (in mijn proefschrift refereer ik bijvoorbeeld aan Volcania – een grootschalig informatiecentrum rond vulcanisme - in de Auvergne).

Hiermee verschilt toerisme overigens niet van andere grootschalige ontwikkelingen die het platteland veranderen maar verder geen deel uitmaken van plattelandsvernieuwingsprocessen, zoals de aanleg van nieuwe natuur in de EHS, de aanleg van bedrijventerreinen en aanleg van infrastructuur, om maar eens een paar voor het platteland ingrijpende ontwikkelingen te noemen. Er is nog steeds sprake van traditionele plattelandsthemas aan de ene kant (landbouw, natuur, recreatie) en ‘stedelijke’ thema’s aan de andere kant (bedrijven, kantoren, toerisme, infrastructuur). Die beleidsmatige scheiding werkt door in de kennis-

ontwikkeling over plattelandsvernieuwing aan de ene kant en stedelijke processen aan de andere. Een vergelijkbare scheiding werkt ook door in wetenschappelijk en beleidsgerelateerd onderzoek en verklaart mede waarom er bijvoorbeeld wel veel onderzoek wordt gedaan naar de ‘traditionele’ landbouwvraagstukken, terwijl er nauwelijks iets bekend is over de economische effecten van toerisme op het platteland. Natuurlijk zijn er her en der wel wat studies gedaan, maar er is zeker geen sprake van een goed cijfermatig overzicht.

Aanbodgerichte benadering: belang van de landbouw voorop

Ontwikkeling van plattelandstoerisme wordt vooral aanbodgericht benaderd. Er wordt geconstateerd dat er problemen zijn in de landbouw en er wordt gezocht naar nieuwe inkomensbronnen voor boeren. ‘Landbouwvernieuwing’, ‘verbrede landbouw’ en ‘nieuwe inkomensbronnen voor boeren’ dekken de lading van het beleid beter dan de neutralere begrippen ‘nieuwe economische dragers’ en ‘plattelandsvernieuwing’. Het belang van behoud van landbouw wordt - echter veelal impliciet of indirect - als het belangrijkste doel gezien. Mijns inziens zou het belang van de landbouw in relatie tot plattelandsvernieuwing veel meer moeten worden geëxpliciteerd en zou ondersteuning van deze sector kritisch moeten worden beoordeeld op basis van hieruit voortvloeiende criteria. In mijn proefschrift stel ik dat een belangrijk doel van plattelandsvernieuwing is om een economische impuls te genereren met behoud van het ‘plattelandskarakter’. Andere sectoren dan de landbouw waaronder toerisme, kunnen daaraan wellicht een even goede of betere bijdrage leveren.

Wat betreft de aanbodgerichte benadering lijkt de ontwikkeling van plattelandstoerisme op toeristische projecten die in ontwikkelingslanden worden opgezet met als idee dat toerisme zou moeten bijdragen aan armoedebestrijding. Toerisme heeft zeker die potentie, maar dan moet wel, méér dan nu gebeurt, aandacht worden

besteed aan markttechnische aspecten van het ontwikkelen van toeristische producten. Een grotere rol voor bestaande reguliere toeristische bedrijven en instituties is daarvoor mijns inziens onontbeerlijk.

Sector toont weinig initiatief

Tegelijkertijd is de toeristische sector over het algemeen niet bijster geïnteresseerd om betrokken te worden bij plattelandsvernieuingsprocessen. Dit soort processen wordt niet als belangrijk voor de toekomst van de sector beschouwd en belangenorganisaties en bedrijven onderkennen het potentieel strategische belang van dit soort processen niet. Daaruit blijkt dat het gebrek aan aandacht voor toerisme ook te wijten is aan de gebrekkige organisatie van de sector en de naar binnen gerichte houding van recreatie-ondernemers. De teneur is nog steeds dat de overheid de verantwoordelijkheid heeft voor wat er buiten de recreatie-bedrijven gebeurt. Deze houding is natuurlijk niet erg bevorderlijk om toerisme binnen plattelandsvernieuwing op de agenda te krijgen. Terecht merkte staatssecretaris Joop Wijn tijdens het Recron congres vorig jaar op dat de sector eens moet ophouden om alleen met de vinger

naar de overheid te wijzen. In plaats van een defensieve zou een meer offensieve strategie moeten worden gekozen, zeker door intermediaire organisaties. Als toerisme niet automatisch een grote rol in plattelandsvernieuingsprocessen krijgt toebedeeld zou de sector zelf een belangrijker plaats moeten claimen.

Meer toerisme en meer innovatie

In mijn proefschrift concludeer ik dat de beperkte rol van de reguliere toeristische sector in plattelandsvernieuingsprocessen een serieuze bedreiging is, voor de toekomst van toerisme maar ook voor de toekomst van plattelandsgebieden. Een andere belangrijke constatering is dat plattelandstoerisme niet erg innovatief wordt benaderd en dat ook de resultaten in dit opzicht tegenvallen. Economische ontwikkeling van toerisme kan in potentie een goede bijdrage leveren aan het behoud van de kwaliteiten van het platteland. Maar dat vergt wel een andere benadering en aanpak van plattelandsvernieuingsprocessen.

Noten

1. Toerisme in de arena, R. Brouwer(1999), Wageningen Universiteit

Summary

This article is written in respect of the thesis of Janine Caalders (2002). *Rural tourism development: a network perspective*. Eburon, Delft

Abstract:

This study focuses on the question how economic development of tourism can contribute to the conservation of rural qualities. A theoretical exploration implies that realising this, this aim requires an interactive approach. Interactive governance is being applied in various rural areas across Europe. In many cases, developing rural tourism is among the aims of such rural development strategies. In this research, experiences with network approaches in of rural tourism development in four areas - two 'Waardevolle Cultuurlandschappen' in the Netherlands and two regional nature parks in France - have been evaluated.

The study concludes amongst others that tourism should receive more attention in rural development processes and that such processes should become more innovative. Offering an interesting product of high quality, preferably based on the qualities of the areas, fits in well with the development goals set by many rural areas. Interactive governance offers good prospects to achieve such results. It requires, however, a change in approach in terms of:

- clarity about the status of interactive planning as opposed to other policies influencing rural development;
- a careful design of governance processes - which should generally be aimed more at innovation; and
- more input from tourism actors in rural development processes.